

عامل های موثر بر مدیریت کلاس درس در مقطع ابتدایی

پریا آل داود

اداره آموزش و پرورش استان تهران

چکیده:

اداره کلاس درس آن چیزی است که معلم انجام می دهد تا اطمینان یابد دانش آموزان روی تکلیف در دست اجرا هر چه باشد کار می کنند. مدیریت کلاس یکی از مهم ترین مهارت های یک معلم است که تاثیر بسزایی بر محیط آموزشی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دارد. در مدیریت کلاس، معلم باید توانایی های زیر را داشته باشد: برقراری نظم و انضباط: معلم باید قوانین و قواعد کلاس را به دقت تعیین کرده و از دانش آموزان خواسته که آن ها را رعایت کنند. این کمک می کند تا محیط آموزشی منظم و آرام باشد. ارتباط موثر: معلم باید بتواند با دانش آموزان والدین و همکاران خود به خوبی ارتباط برقرار کند. ارتباط موثر کمک می کند تا هماهنگی بهتری بین اعضای جامعه مدرسه برقرار شود. تنظیم و پیگیری از پیشرفت دانش آموزان: معلم باید بتواند پیشرفت هر دانش آموز را مشاهده و ارزیابی کند و در صورت نیاز اقدامات لازم برای کمک به پیشرفت آن دانش آموز را انجام دهد. استفاده از روش های تدریس متنوع: معلم باید بتواند از روش های تدریس مختلف برای جذاب تر کردن درس و بهبود فرایند یادگیری دانش آموزان استفاده کند. به منظور اداره موثر کلاس درس معلم باید با انواع راهبرد های مختلف آموزشی آشنا بوده تا در صورت نیاز بتواند این راهبردها را به نحوی موثر در موقعیت خاص خودش به کار برد تا بدین وسیله محیطی آرام و بدون فشار روانی برای شاگردانش فراهم آورد.

کلیدواژه ها: الگو، مدیریت کلاس، معلمان، مقطع ابتدایی

مقدمه

آموزگاران متخصص همواره در جستجوی یافتن سبک‌های یادگیری و آموزشی نوین برای کمک به دانش آموزان هستند. مدیر یا رهبر کلاس بنا به تعریف کیمبل وایلز (طوسی، 1353) عبارت است از یاری و مدد رسانی به بهبود کار آموزشی و هر عملی که بتواند امر آموزش را یک قدم به سمت ایده-آل آموزشی پیش‌تر ببرد، معلم مانند یک مدیر راهبر، دانش آموزان را از نظر فکر، رفتار و اخلاق و احساسات تحت تأثیر آموزش مؤثر خود قرار داده و در فرآیند یاددهی و یادگیری آنها را هدایت می‌نماید. محیط مؤثر و مساعد برای فعالیت‌های آموزشی موجب تشویق فراگیران به یادگیری همچنین مشارکت والدین در جریان فعالیت آموزشی می‌شود که همین موجب تحقق اهداف برنامه‌های درس ملی خواهد شد.

تعریف مدیریت

صاحب‌نظران با هدف‌ها و سوگیری‌های مختلف تعریف‌های گوناگونی از مدیریت ارائه کرده‌اند: مدیریت عبارت‌اند از: هنر انجام دادن کار به وسیله دیگران (فالت، 1924) هماهنگ‌سازی منابع انسانی و مادی در جهت تحقق هدف‌ها (کاست ورنزویک، 1974) فراگرد تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، رهبری و کنترل منابع انسانی، مالی و مادی اطلاعاتی سازمان به منظور تحقق اثربخشی و کارآمد هدف‌های آن (گریفن، 1987). در اغلب کتاب‌های درسی، کارکردهای مدیریت به برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، هدایت (رهبری) و کنترل نظارت تفکیک می‌شوند و براین اساس تعریف مدیریت برحسب کارکردهای آن یعنی: مدیریت، فراگرد برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، رهبری و نظارت فعالیت‌های اعضای سازمان و منابع آن به منظور دستیابی به هدف‌های سازمانی قابل تعریف است.

کارایی

لازمه مدیر و رهبر موفق بودن، کارایی و اثربخشی است. کارایی یعنی انجام دادن کار به شیوه منظم. مثلاً دبیرستانی که با کمترین هزینه ممکن دانش آموزان فرهیخته‌ای را تربیت کرده و تحویل دانشگاه می‌دهد، پس این دبیرستان دارد عوامل کارآمد هستند.

اثربخشی

منظور از اثربخشی، انجام دادن درست کارها مطابق با هدف است. وظیفه اصلی یک مدیر یا آموزگار در کلاس درس مشخص کردن هدف‌های لازم و مناسب برای سازمان‌دهی و هدایت دانش آموزان در جهت محقق شدن هدف‌ها است. آموزگار با برقراری ارتباط مؤثر بین سه گروه اولیای مدرسه و دانش آموزان و والدین در مدرسه اعمال و فعالیت‌های ایشان را همسو با برنامه‌های آموزشی می‌سازد و با دستیابی به اطلاعات مورد نیاز گام‌های اساسی را در فرآیند یاددهی - یادگیری برمی‌دارد. اهمیت این ارتباط، قابل مقایسه با اهمیت خون در بدن است. گردش خون برای سلول‌های بدن اکسیژن تأمین می‌کند. شبکه‌های ارتباطی بین مدرسه، خانواده و جامعه برای واحدها و اعضای آن اطلاعات مورد نیاز را فراهم می‌سازد. (علاقبند، 1393)

همیشه به یاد داشته باشیم برنامه درسی و مدیریت کلاس درس باید هماهنگ باشند، اگر قدرت مدیریت کلاس درس را نداشته باشیم قادر نخواهیم بود تدریس کنیم، بنابراین ضرورت دارد مهارت‌های مدیریتی خود را افزایش دهیم و به همین دلیل باید از خودمان بپرسیم چگونه می‌توانیم با چالش‌های کلاس درس مواجه شویم آیا دانش آموزان می‌توانند به هنگام اضطراب خودشان محیط را مدیریت کنند؟ اگر پاسخ به این سوال منفی است این نکته موضوع خوبی است که در تدوین طرح درس به آن توجه کنیم و آموزش مهارت‌های خود مدیریتی را در آن لحاظ نماییم، بنابراین اگر هم خودمان و هم دانش آموزان از توانایی مدیریت رفتار در محیط برخوردار نباشیم در اجرای تدریس با شکست مواجه خواهیم شد.

البته آنچه از نظر گذشت فهرست کاملی از پرسش‌هایی نیست که به هنگام تدوین طرح درس باید از خودمان بپرسیم بلکه نمونه‌ای از آنهاست ما باید در تدوین طرح درس سوال‌هایی را حسب مورد و شرایط موضوعی و محیطی مطرح کنیم و به آنها پاسخ دهیم و پاسخ را در تدریس مان اعمال کنیم، طرح درس خودمان را بر پایه پاسخی که به آنها می‌دهیم بارها و بارها اصلاح و بازنویسی کنیم تا بتوانیم به هدف مطلوب دست یابیم. (تکنولوژی آموزشی، دوره سی و سوم، شماره 7، فروردین 97)

مدیریت کلاس

مدیریت کلاس درس عبارت از رهبری کردن امور کلاس درس از طریق: تنظیم برنامه درسی، سازماندهی مراحل کار و منابع، سازماندهی محیط به منظور بالا بردن کار نظارت بر پیشرفت دانش آموزان و پیش بینی مسائل با لقوه است. (صفوی، 1372)

اهداف

- 1-3 هدف کلی: تاثیر مدیریت کلاس در یادگیری
- 2-3 هدف جزئی: 1. آموزش شاد
2. یادگیری مهارت زندگی
3. توانایی ترکیب دانش و مهارت برای زندگی سالم

راهبرد مدیریتی معلم

راهبردهای مطلوب آموزگار در مدیریت کلاس درس فرآیندهای زیر را در دانش آموزان به وجود می آورد:

1. بالا بردن انگیزه و اثربخش تر کردن یادگیری
2. مسئولیت پذیرتر شدن دانش آموزان با تشویق و نظارت و هدایت فعالیت آن ها
3. تشویق به مطالعه و تحقیق در نتیجه ایجاد خلاقیت و نوآوری
4. بکارگیری توانایی و استعدادها و استفاده از آن در محول کردن امور کلاس به دانش آموزان
5. افزایش ارتباط مؤثر، و همکاری والدین با اولیا مدرسه و آموزگار (که این شیوه خود، چالش دانش آموز و مدرسه را حل می کند).
6. ارزشیابی متناسب با فعالیت و همکاری فراگیران از طریق اعمال روش های منظم ارزشیابی

نقش مطالعه در مدیریت کلاس درس

برای هر حرفه ای، افراد برای بدست آوردن تخصص لازم نیاز دارند که دانش خود را به صورت مستمر ارتقا بخشند و مورد ارزیابی قرار دهند و در مواجه با شرایط غیرمعمول و برنامه ریزی شده روزانه به حل مسائل بپردازند.

معلمان نیز به عنوان متخصصان آموزش و پرورش لازم است در جستجوی کسب مهارت و دانش و بروز رسانی اطلاعات خود باشند و به طور پیوسته اطلاعات خود را مورد ارزشیابی قرار دهند و مجهز به آخرین اطلاعات و خدمات حرفه ای باشند. آموزگاران هم هستند که شیوه های را برحسب عادت مدت ها در پیش گرفته و فلسفه ی بوجود آمدن آن را از یاد برده اند و ارزشیابی مجدد معلومات ایشان به منظور روشن کردن ماهیت این عادت ها صورت می گیرد. باید بدانیم عادت در تدریس گاهی میتواند روند یادگیری را بسیار کند نماید و اگر ادامه پیدا کند نتیجه یادگیری و یاددهی بسیار ضعیف خواهد شد.

یادگیری و کسب دانش در سراسر عمر انسان صورت می گیرد و مدیریت کلاس درس هم موضوعی است که هر معلمی باید مطالعه و بررسی های گوناگونی در این باره انجام دهد و گزارشی از شیوه های آموزش و مدیریت خود ارائه دهد همان طور که یک پزشک برای درمان یک بیماری به مطالعه و مشاوره و داروهای مختلف روی می آورد یک معلم هم نیاز است برای مشکلات آموزشی و تربیتی در نتیجه چگونگی مدیریت کلاس درس خود شیوه های گوناگونی را مورد بررسی و مطالعه خود قرار دهد.

مدیریت مقتدر معلم برای افزایش تمرکز و جلوگیری از مشکلات انضباطی

1-6 توجه به همه دانش آموزان

توجه به دانش آموزان و نشان دادن این توجه برای شاگردانی که اطلاعات زیاد دارند، صحبت کردن با آن ها، ارزش قائل شدن برای تجربیات آن ها، کمک گرفتن و درگیر کردن آن ها در امر تدریس و نهایتاً این که آن ها را به عنوان معلم یار در گروه های کوچک یا بزرگ قرار دادن می تواند تاثیری شگرفی در مدیریت و پیشرفت دانش آموزان خواهد داشت.

2-6 تأدیب انفرادی یا شخصی

باید در مورد دانش آموزانی که فکر می کنند همه چیز را می دانند، تدابیری اندیشید. انجام فعالیت ها به صورت گروهی، صحبت کردن با آن ها در زنگ تفریح و مهلت دادن به آن ها تا متوجه اشتباهشان شوند، هدایت به سوی دریافت اطلاعات بیشتر و ضروری، آموزش مهارت فروتنی می تواند آسیب را بر کلاس و دانش آموزان کمتر نمود.

2-6 الگویی برای احترام گذاری

- شاگردانی هستند که به نظر خود و دیگران احترام نمی گذارند لذا باید او را در گروه قرار داد و برنامه هایی طراحی شود تا اعضای گروه یکدیگر را بشناسند، به صورت گروه محوری مورد ارزشیابی قرار گیرند، قانونی وضع گردد که به اطلاعات و ایده های یکدیگر احترام نهند، معلم را نیز به عنوان الگو و هدایت کننده در شیوه احترام گذاشتن درک نمایند و این جاست که یک معلم مقتدر خود را باید در قالب دانش آموز قرار دهد و شیوه های احترام گذاری را به صورت غیر محسوس آموزش دهد.

2-6 دفاع از حقوق فراگیران

- معلم می تواند قانونی در کلاس حاکم کند که در هر زمان فقط یک نفر حرف بزند، زیرا دانش آموزانی که بی مورد با هم صحبت می کنند و مزاحم دیگران می شوند، یعنی حق دیگران را پایمال می کنند، پس معلم بسیار آرام در طول سخنرانی به طرف شاگردان رفته و بداند هدف شرمنده کردن شاگردان نیست بلکه جلوگیری از مزاحمت برای دیگران است.

2-6 تغییر و تعدیل رفتار نامناسب به رفتار مطلوب

معلم به عنوان مدیر توانمند در کلاس باید:

- رفتارهای خوب و مطلوب دانش آموزان را برجسته نماید.
  - به پیامدهای منطقی، طبیعی و تدبیری رفتارها توجه کند.
  - اساس و ریشه ی رفتارهای نامطلوب را بیابد.
  - محیط کلاس را به نحو مطلوبی سازمان دهی نماید.
  - به دنبال جانشین های بهتری برای تنبیه کردن باشد.

برخی از فراگیران در مباحثه ی هنگام تدریس و پرسش و پاسخ شرکت نمی کنند، البته این به معنای عدم یادگیری این دانش آموزان نیست بلکه سبک یادگیری آن ها به این صورت است که آموزگار می تواند با محول کردن یک وظیفه ساده یا قرار دادن این دسته از دانش آموزان در گروه های کوچک و طرح سؤالاتی که توانایی پاسخ به سوالات را دارند آن ها را متمرکز نماید.

ممکن است معلم با دانش آموزی مواجه گردد که در کلاس حضور ذهن ندارد، می توان آن ها را مخاطب قرار داده و سؤال بپرسد و یا از ابزارهای بصری و دیداری استفاده کند و یا از آن ها در خلاصه کردن درس کمک بگیرد.

برخی از فراگیران ممکن است در هنگام تدریس مبحث اصلی درس را به انحراف بکشانند که با یادآوری و برگشت به موضوع و نوشتن چهارچوب درس روی تابلو و اشاره به آن در هنگام تدریس می توان از زمان بهره کافی برده اید به این نکته توجه داشت که خیلی وقت ها دانش آموزان فقط می خواهند دیده شوند و صحبت های آن ها شنیده شود که با برنامه ریزی و طرح درس مناسب می توان چند دقیقه را به ایشان اختصاص داد.

شناخت دانش آموزان بهتر است بر اساس توجه به تفاوت های فردی و ویژگی های خاص و در نظر گرفتن تجارب فنی و حرفه ای آن ها باشد. در اغلب اوقات می توان با غافلگیری و ایجاد و افزایش انگیزه در ایشان سطح یادگیری و مدیریت کلاس را بالا برد.

ارتباط مدیریتی با دانش آموزان

نکته هایی که در روابط با دانش آموزان باید رعایت نمود. (رابرت ری. رمزی، 1389)

1. با هم دانش آموزان باید یکسان و منصفانه رفتار کنید. در کلاس درس یک معلم ماهر نور چشمی وجود ندارد.

2. تشویق کننده تمام دانش آموزان خود باشید، بچه‌هایی که کمترین طرفدار را دارند با بلندترین صدا تشویق کنید.
3. به یاد داشته باشید شاید کلاس شما، تنها خانه‌ی شادی‌آور باشد که برخی از دانش آموزان دارند.
4. ظاهر را دست کم بگیرید، به ویژه به دانش آموزان دختر کمک کنید به استعداد و علایق شخصی خود اهمیت بیشتری بدهند و هویت خود را بر پایه صفاتی غیر از ظاهر تثبیت کند.
5. احساس نکنید که باید دوست دانش آموزان خود باشید. دانش آموزان شما خود به اندازه کافی دوست دارند، آنچه آن‌ها نیاز دارند معلم است. معلم با شناساندن و مسئول کردن دانش‌آموز در قبال رفتارش، اعمال مدیریت خود را کمتر می‌کند با این مسئولیت در اغلب موارد به دانش‌آموزانی داده می‌شود که تجربه قبلی را داشته‌اند که در این مورد باید اجازه داده شود همه دانش آموزان تجربه متفاوت را نیز احساس کنند و با مسئولیت‌های جدید تجربه نوین هم بدست آورند. معلم از دادن مسئولیت‌های کوچک که موفقیت‌های کوچک و لذت‌بخش را به همراه دارد شروع کرده و به مسئولیت‌های بزرگ‌تر با موفقیت‌های بیشتر می‌رسد و به دانش‌آموزانی می‌رسد که نیاز کمتری به مدیریت معلم و رفتارهای خود را مدیریت کند. فرادهنده با نشان دادن علاقه خود به فراگیران، مدرسه را در نظر او به مکانی خوب و مطلوب با افرادی دوست‌داشتنی جلوه می‌دهد و این حالت موقعیتی را برای مدیریت بهتر و مشکلات یادگیری و انضباطی را بهبود می‌بخشد. پیشنهاد به‌کارگیری روش‌های غیرکلامی در مدیریت کلاس که اکثراً موارد اغتشاش و اختلال را به حداقل می‌رساند توسط معلمان مطرح شده است.

چشم یک فرد می‌تواند خیلی گویا باشد یک نگاه اجمالی به سرتاسر کلاس و به دانش آموزان خلاف کار می‌تواند رفتار خلاف را در مسیرش متوقف نماید و این امر بدون هیچ گونه مزاحمت و اغتشاش برای بقیه افراد کلاس صورت می‌گیرد. ارتباط چشمی به همین میزان قادر به ارسال پیام تأیید، پذیرش و اظهار درک و شناخت احساس‌ها می‌باشد. (روبرت تی، تایر، 1388)

کاربرد پیام چشمی (ارتباط چشمی) می‌تواند در افزایش کارایی و تأثیر پیامدهای ارائه شده نقش بسزایی داشته باشد. (مندلر و کاروین، 1983)

نتیجه گیری

برای مدیریت صحیح کلاس می‌بایست: معلمان آگاهی خود را نسبت به وظیفه و حیطه نظارتشان افزایش داده تا برقراری ارتباط انسانی مؤثر با دانش آموزان و اولیا آنها پررنگ‌تر شود. استفاده از معلمانی که آموزش حرفه‌ای دیده و مسائل تربیتی و عاطفی و روانی کودکان را درک کرده باشند و با ایجاد محیط آموزشی سرشار از تفاهم و خلاقیت و با بکارگیری مهارت‌ها و فنون تدریس، مانع افت تحصیلی شود و انگیزه یادگیری و خلاقیت‌های فردی و استعداد‌های گوناگون را در دانش آموزان تقویت کنند. معلمان با قرار دادن فراگیران در موقعیت‌های مختلف و ساده می‌توانند توانایی‌ها، انگیزش و این کار ایشان را با دستیابی به موفقیت‌های کوچک افزایش داده و دانش آموزان هم به تلاش و کوشش واداشته و شانس هزاران تشویق از جانب معلم را برای خود به وجود آورد. معلم باید مدیر کلاس باشد و به همه شیوه‌های مدیریتی آشنا باشند تا بتوانند افرادی فرهیخته و توانا تربیت نموده و به جامعه تحویل دهند.

منابع

- تایر، وبرت تی (1389). مدیریت کلاس درس. ترجمه ی محمدرضا سرکار آرنی. تهران، انتشارات مدرسه
- ری. رمزی، رابرت، (1388). 501 نکته برای معلمان. ترجمه ی مرتضی مجدفر، وحیدرضا نعیمی. تهران: انتشارات قدیانی
- علاقبند، علی (1393). مقدمات مدیریت آموزشی. ص 17. دانشگاه پیام نور

دانشگاه هرمزگان
Hormozgan University

دهمین همایش ملی

انجمن ملی روانشناسی و روانپزشکی
شماره ملی: ۳۰۱۵۵۶۳۳۳

تازه های روانشناسی مثبت

Sponsored and Indexed by
CIVILICA
We Respect the Science